

Redningsdåden i Havningberg

- Gi opp halsen.
- Klar med klyveren.
- La gå klyver.
- Lår piggen.
- La gå ankeret!

Lyden av den raslende kjettingen bryter stillheten i et øde fiskevær. Ombord hviskes lave kommandoer mens storseilet blir beslått. Stedet virker tomt og forlatt. Bare noen få hus, et par brygger og et naust. Men føler vi er på et hellig sted.

— «Colin Archer», «Colin Archer» — Lima India Charlie Foxtrot, «Colin Archer»! Vardø radio kaller, vi har trafikk! Den skingrende høytaleren på VHF-radioen rykker oss ut av stemningen:

— Hallo! Dette er fra NRK Finnmark, kor langt e' dokker kommen?

— Vi har akkurat ankret i Havningberg...

— Far, du må komme på dekk, roper 12-åringen Christian i det samme, — det kommer en mann roende!

Det er en færing med kurs for oss. Ved årene sitter en eldre kar.

— Æ kjente ho igjen, nikker han kort, vender båten og ror inn igjen.

Det tar bare noen minutter, så blir det liv i et fraflyttet fiskevær. Et flagg blir heist, så ett til. Og enda to! Også fra et vindu blir det norske flagget rullet ut.

Utkikk.

Gode, gamle «Colin Archer», Redningsselskapets første skøyte. Så huskes du ennå for din store redningsdåd her i Havningberg, 20. mai i 1894. En historisk bragd som med ett slag gjorde rednings-saken til en folkesak, og ga det nystartede Rednings-selskapet den rette vind i seilene.

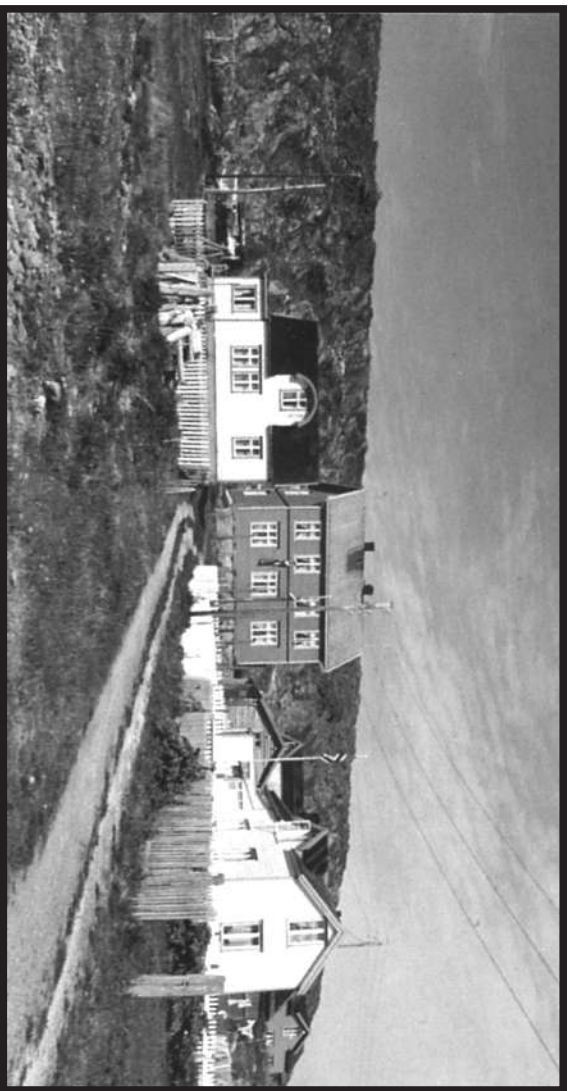
— Jo visst husker vi «Colin Archer»! Den histo-rien blir aldri glemt her nord, forsikrer Ma Petersen og byr gjestene fra skøyta på kaffe. Hun er enke etter prosten Karl Petersen, og huset vi sitter i er hennes barndomshjem. I 1894 lå telegrafstasjonen akkurat her, kan hun fortelle. Nå er fiskeværet — som en gang var Finnmarks største med 2000 innbyggere — fraflyttet. Bare sommerstid kommer folk hit for å bo i det som en gang var hardbarkede fiskeres havn.

Men den forrykende maidagen i 1894 lå hundre båter svært utsatt til i Havningberg. Over telegrafren ble det sendt nødmelding til Vardø — ca. 15 nautiske mil lenger sørøst — om at havet sto i kok, at orka-nen holdt på å kaste hele fiskerflåten på land, og at mange mennesker var i den største livsfare.

— Send assistanse omgående! lød det fortvilte nød-ropet fra Havningberg.

Skjebnen ville at redningsskøyta RS 1 «Colin Archer» kvelden i forveien var kommet til sin første faste stasjon i Øst-Finnmark, Vardø. Trygt fortøyet bak moloen, men klar til å tørne ut på kort varsel.

På første forespørsel gikk den lille seilskøyta uforferdet ut i brottene der andre — også den nye damp-båten «Heimdal» — måtte snu. Med «små seil» og klosshalte skjøter krysset «Colin Archer» mot stor-men, og folk i Havningberg trodde ikke sine egne øyne da den manøvrerte mellom nødstedte båter og berget

Det flages for «Colin» i HAVINGEBERG I 1979, OG MANSKAPET BLIR HJERTELIG BEDT PÅ KAFFE I
MA PETERSENS HUS, SOM ER DET BRUNE HUSER MIDT PÅ BILDET.

folk, én etter én. Med 22 reddede under dekk seilte skøyta tilbake til Vardø, men der fikk redningsfolkene bare beskjed om å tømme sjøstøvlene sine og dra tilbake, da flere var i nød. Resultatet av denne store redningsdåden var at 36 mennesker ble reddet, ingen omkom, selv om 85 fartøyer ble knust til pinneved.

Hilses som heltinne

RS 1 «Colin Archer» fikk sin ilddåp den dagen, og det med en redningsdåd som ennå huskes. Derfor blir det igjen flagget for skøyta når hun kommer på sin «pilegrimsferd» i 1979 — 85 år senere.

Det er blant annet denne ferden det her skal fortelles om — gjensynet mellom «Colin» og hele den norske kyst sommeren 1979. For oss som har hatt det daglige ansvaret for den gamle «heltinnen» i en årrekke, og vårt mannskap av gode venner, var det fantastisk å oppleve den varme velkomsten og den store interessen skøyta vakte i alle havner vi besøkte under seilasen. Det ga en bekreftelse på at redningssaken fortsatt er levende i kyst-Norge, og et håp om at begreper som kystkultur og fartøyvern, som har vært et sørgelig forsvunnet kapittel i vårt land, kan vinne ny forståelse.

Det var flere høydepunkter på seilasen fra Oslo til Kirkenes og tilbake igjen denne sommeren. På Andenes fikk vi besøk av den eneste gjenlevende føreren av «Colin Archer» i Redningsselskapets tjeneste, fra 1922 til 1929, Hartander Hansen. Nå var han nesten 91 år, men åndsfrisk og full av nyttig kunnskap om mange detaljer. Også andre som hadde seilt med eller var blitt slept og reddet av «Colin», hadde verdifulle bidrag i form av historier, tips og opplysninger — ja, endatil gavertil skøyta.

Overalt ble RS 1 hjertelig mottatt av Rednings-
selskapets representanter, lokalavisene fulgte henne
med iver og begeistring, og over tusen navn i gjeste-
boka viser at det var folksomt ombord i dette levende
og flytende museum i de tre månedene turen varte.

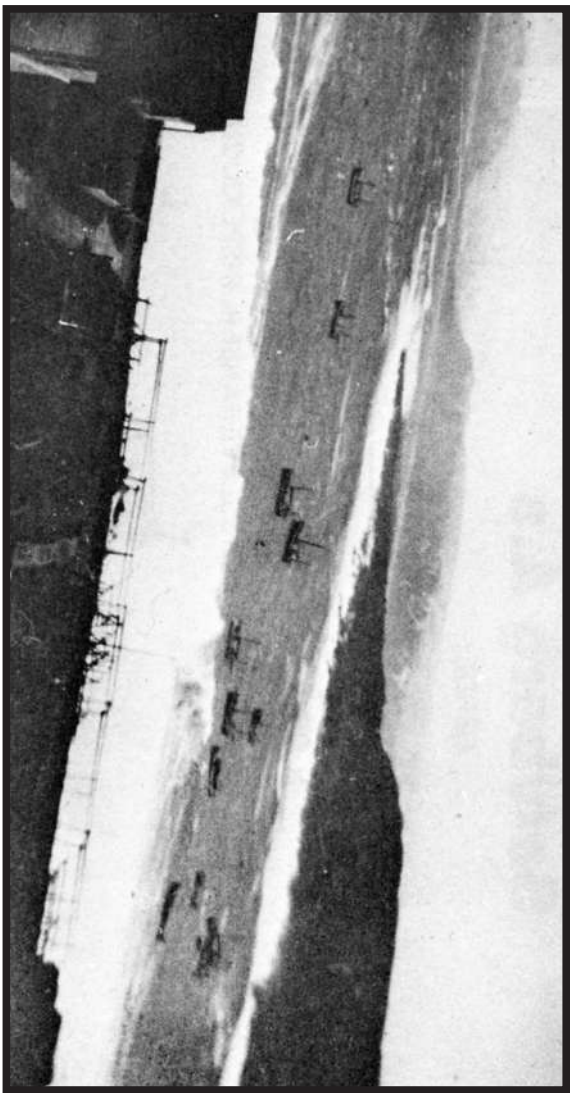
Helt spesielt står likevel møtet med Havningberg
— kanskje seilasens viktigste mål. På grunn av den
store redningsdåden, naturligvis, skøyta og rednings-
sakens store gjennombrudd — og den mest berømte
dåd i Redningsselskapets historie.

Men kanskje enda mer fordi mottakelsen — med
flagg og traktering og øyenvitneskildringer — kom
så uventet på oss. Vi hadde jo hørt at Havningberg
— denne forblåste utposten mot Barentshavet — ble
avfolket som følge av i 1960-åras distriktspolitik. I
stedet for å bygge den ønskede moloen som Stortinget
først hadde vedtatt i 1954, fikk fiskerfamiliene bidrag
for å flytte fra stedet ti år senere. Ma Petersen og
hennes mann Karl var to av de siste fire «gjenstri-
dige» havningberginger, alle godt over 60 år gamle,
som i flere år trosset stortingsvedtaket og ble boende
isolert vinterstid i sju veiløse måneder i året.

For Ma Petersen og alle andre med røtter i
Havningberg er redningsdåden i 1894 nær og levende
historie, selv om de ikke opplevde stormnatta selv.
Men det gjorde hennes tante, Hanna Arntzen, født
Hamborg, som skrev ned sin øyenvitneskildring, både
som dikt og prosa. Denne ble lest opp i kapellet i
Havningberg i 1954, da Redningsselskapet markerte
60-årsminnet for dåden, forteller prestefruen, og
finner fram tantens beretning, mens hun byr på en
ny omgang kaffe:

RS 1 «Colin Archer» er tilbake på reden i Havningsberg — 85 år etter den store redningsåden.
Vi er nesten i hellig farvann.

Et gammelt bilde, tatt under et forrykende uvær, viser hvor utsatt Havningsberg ligger for storm fra nord-øst.

Øyenvitne på land

*«Det var i min ungdoms dage,
da redningssaken var ny.
Man visste ennu slett ikke
hva den egentlig kunne bety.
Men så fikk man syn for saken
den minneverdige dag
da «Colin Archer» gjorde sin stordåd
og kjempet sitt første slag.»*

Slik åpnet hun sin beretning fra det dramatiske mai-døgnet i 1894, da hun som ung jente jobbet på butikken til sin bror, Nils Hamborg, i Havningberg.

Og hun fortsatte:

«Den gang var det ikke som nå motorskøyter og større båter som drev fisket, men fembøringer, åtteringer og småbåter.

Havningberg var den gang et av de største fiskeværerne i Finnmark. Et ypperlig fiskefelt med forholdsvis kort utror, men med dårlig havn. I godvær ankret man uten videre på vågen, men i storm og utrygt vær ble alle båter satt opp på land i støene. Også tildels større båter, hvis det var plass. De øvrige måtte fortøyes så godt det lot seg gjøre på havna, og så fikk det stå til.

En underlig natt

Dette år, 1894, rodde en masse fiskere i Havningberg. Havna var full av båter. Der var også kjøpefartøyer, i alt 17 stykker.

Så var det en lørdag aften. Det hadde vært en travelt dag i forretningen. Klokken var over ett om natten før vi var ferdig. Det var blikkende stille, men med underlig rød dis i luften. Jeg har aldri, hverken før eller siden, sett slik solrødme, den fylte hele luften. Fiskerne diskuterte været. Noen spådde bare godvær, og noen spådde storm. De forsiktige tok sine båter på land, men de fleste lot dem ligge. Så ble det natt over fiskeværet.

Men allerede ved 4-tiden våknet vi med en sterk storm og skrik og skrål fra folk som holdt på å sette sine båter på land. Stormen tiltok hurtig og det varte ikke lenge før all tanke på å få flere båter på land måtte oppgis. Liten plass var det i støene, og stormen økte stadig, så det ble umulig å komme ut på havna og på land. Der lå 85 båter på havna, men de fikk bare ligge der så lenge de greide det. Ombord i fartøyene var det folk, og på en av skutene en kvinne, fru Marie Monsaas, som passet båten mens føreren selv var en tur i Vardø.»

Tante Hanna forteller at hun gikk ut i stormnatta, iført regnfrakk og sydvest, med fare for selv å bli sopt på havet:

«Det var knak og brak, stormul og sjørøkk så en nesten ikke kunne se eller høre, men vi kunne da skimte skutene som lå der ute og krenget i stormen. Båtene ble kastet hit og dit. Rett som det var, røk en og annen fortøyning, og på en-to-tre drev de innover og ble knust under de svære brottsjøene. Det var en øredøvende larm som om alle luftens og sjøens demoner hadde forenet seg for å tilintetgjøre alt

Hanna Arntzen — et øyenvitne i Havningberg

Den dramatiske redningsdåden i Havningberg den 20. mai 1894 skulle bli bestemmende for Hanna Arntzens livslange engasjement for redningssaken. Hennes sterke øyenvitneskildring etterlater ingen tvil om at dramaet som utspilte seg på vågen, gjorde uut-slettelig inntrykk på den unge kvinnen.

Hanna Caroline Hamborg ble født i Vardø 17. september 1872 og gikk i sitt 22. år da hun var vitne til redningsskøyas ilddåp utenfor Havningberg. Hun arbeidet på butikken til sin bror, Nils Hamborg. Seinere samme år giftet hun seg med Gabriel Arntzen (født 24. februar 1865 i Venabygd), som var bosatt i Havningberg siden 1885. Han drev med fiske og pomorhandel. Da redningskretsen ble startet i Havningberg, var Gabriel en av stifterne, og Hanna en ivrig støttespiller.

Hanna og Gabriel Arntzen ble boende i Havningberg, som den gang var Finnmarks største fiskevær, fram til 1907, da de flyttet til Kirkenes. De fikk ti barn — ni jenter og en gutt. Hanna var en meget avholdt kvinne, både for sin humanitære innsats, og for sin forståelse og interesse for ungdommen. Hun døde i 1938.

«Colin Archer» for seil på Vardø havn, sammen med dampskip og fiskebåter.
Der hevdes at dette bildet ble tatt dagen etter Havningberg-dåden, altså 21. mai 1894.

som fantes. Fremdeles var det arme mennesker ombord i fartøyene — hvor lenge ville ankrene holde?»

Hun forteller om en dramatisk evakuering fra en jakt, som lå så altfor nær brenningene på Steinsneset på den andre siden. Ikke før er mannskapet, med stor fare og mye besvær, kommet seg ombord i småbåten og med den videre til en båt som lå litt mindre utsatt til, blir jakten tatt av en brottsjø og knust til pinneved.

Også fra et annet fartøy gikk besetningen i skipsbåten. De forsøkte ikke å komme ombord i andre fartøyer, men prøvde i stedet å manøvrere mot land. Folk sto redselsslagne. Det var jo den visse død å søke til lands i slikt vær! Folk vinket og ropte — men hvem kunne høre noe i larmen? Da trillet de i stedet trantønner ut på kaiene for å pøse olje på sjøen når de kom nærmere. Det ble hentet store taukveiler som ble festet langs kaistolpene, så folk kunne ha noe å gripe tak i under redningsarbeidet. De mest uforferdede bandt tau om livet, klare til å jumpe uti. Andre sto ferdige til å hale dem inn igjen.

«Så kom båten midt for støen. En svær sjø tok den helt inntil kaien, og den neste sjø løftet den høyt i været, hvelvet den rundt og knuste den. Tre av folkene kom midt i støen og ble hurtig trukket i land av dem som sto der, men tre andre ble kastet mot kaistolpene. Det virket som sjøen skulle ta dem ut igjen, men da sprang folk ut i brottet, og det lyktes dem å få alle i land. En var bevisstløs, de to andre nokså forslått, men de ble da berget. Og hundrevis av hender hjalp dem i hus, hvor de fikk tørre klær, mat og pleie.»

Send assistanse!

Mens dette redningsarbeidet pågikk, og de nødstedte fiskerne på vågen prøvde å samle seg på et par av skipene som lå mindre utsatt til, ble det telegrafert til amtmannen i Vardø og bedt om dampskipsassistanse for om mulig å få slept fartøyene ut av havna eller iallfall få plukket opp mannskapene.

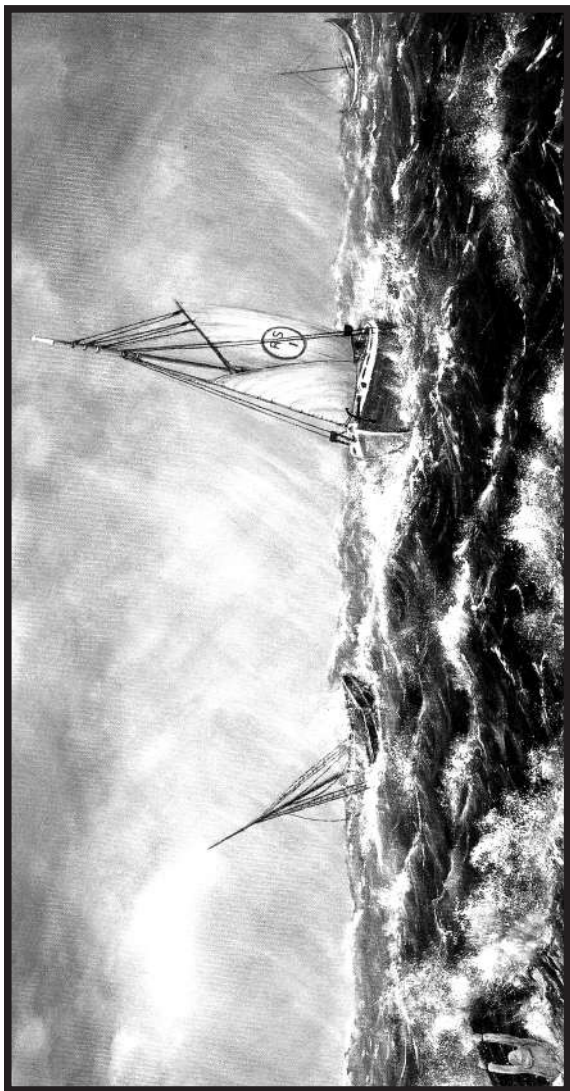
Havnefogden i Vardø ble kontaktet, og sammen med politimesteren rodde han rundt i havna for å prøve å overtale kapteinen på et av dampskipene som lå der til å gå til Havningberg og forsøke redning.

Men skipsførerene uttalte at dette ville være et umulig arbeid. Kun én av dem, føreren av dampskipet «Heimdal», kaptein Isaksen fra Bodø, lovet å gjøre et forsøk.

Selv om de ikke hadde stor tro på at den nyankomne redningsskøyta «Colin Archer» kunne yte noen hjelp i dette tilfellet, dro de for ordens skyld innom og viste føreren amtmannens telegram. Fører Nicolai Anthonisen sa seg straks villig til å seile til Havningberg, satte seil og strøk av gårde.

Litt etter fikk man også dampen opp på «Heimdal». Havnefogden selv og kaptein Monsaas — han som hadde sin kone ombord i båten i Havningberg — ble med. Men de var ikke kommet langt, før det sto klart både for kaptein Isaksen og alle andre ombord, at dampskipet ingen ting kunne utrette. Stormen var så sterk og havsjøene så svære at «Heimdal» vanskelig klarte seg ute i åpen sjø. Det ville være umulig å manøvrere inne mellom brenningene i Havningberg havn.

Over telegrafen fikk Havningberg beskjed om at dampskipet måtte snu, men at redningsskøyta skulle forsøke å komme.

«Redningsdåden i Havningberg». (Maleri av Kjell Martin Nilsen, Horten.)

Fiskerflåten samlet i Vardø rundt århundreskiftet. Det var små og åpne farkoster som hadde lite å stille opp mot uvær fra Austhavet.

Fra loggboka

I «Colin Archers» loggbok åpner beretningen slik:

«Søndag den 2ode mai, Vind NO, snestorm og tykke og ualminnelig svært hav. Alle båter og fartøyer fra Vardøfiskevær i havn. Kl. ca 5 1/2 etterm. kom havnefogden til siden med telegram fra Havningberg, hvorfra meldtes et fartøy totalt forlist og flere båter hadde blåst på land og at sjøen var så stor at det var umulig å lande, og at 20 mennesker på vågen sto i fare for å miste livet, og derfor ble dampskip tilkalt, for om mulig ta opp dem som var i fare.

Vi gikk seil med skøyten så hastig som mulig under et press av seil, styrende for Havningberg. Snetykken var så slem at vi hadde stort besvær med å finne frem, da landet ikke kunne ses mer enn på ca. 1/2 kvartmils avstand og undertiden kun noen skipslengder.

Omtrent kl. 8 1/2 fikk vi Havningberg i sikte. Sjøen var da ualminnelig svær, vi styrte ned mot brenningene så nær som mulig. Alt sto i munningen av bukten i så godt som ett brott. Deretter gikk vi baut og la skøyta over B.B. Fokken var da revet inn med to rev. Vi fikk øye på båtene og fartøyene inne i havnen».

Og slik tok den lille skøyta seg ut fra land, forteller Hanna Arntzen:

«Endelig, der så de den i kikkerten — men kunne den klare de veldige sjøene? Somme tider var den helt borte, men alltid dukket det hvite seilet opp igjen. De ombord i båtene på havnen fikk da omsider øye på rednings-skøyta og forsto hva det betød. De gjorde sine forberedelser og fikk hekkbåtene ut.»

Kaptein Anthonisen fortsetter:

«Forholdene var spesielt vanskelige, da det var liten plass, og det grunnbrekte på 10 à 12 favner vann. Vi seilte rundt fartøyene, dempet sjøen med olje og manøvrerte slik at vi fikk båtene opp i oljefeltet, som dempet sjøen meget godt.

Slik holdt vi det gående — bakket, fylte, stagvendte, lenset rundt etter beste skjønn og med godt held, slik at vi i løpet av tre kvarter hadde tatt opp 22 mennesker, deriblant en dame», førte han siden til loggs.

Et inferno av hylende vind, store sjøskavler og snødrev. Trangt og grunt, med brott og forlatte båter overalt. På jakten «Argo» av Hemnes var nødflagget heist. Ombord var mange nødstedte som skrek i panikk på redning. Hvordan klarte redningsfolkene — som ikke var lokalkjente i bukta — å bevare fatningen? Siden innrømmet kaptein Anthonisen at de vurderte oppdraget som farefullt, og at de hadde vært forberedt på det verste, også på å miste livet.

Hanna Arntzen fulgte spent med fra land:

«Rednings-skøyta bautet seg opp og passet på å gå så nær som mulig, og under full fart fikk den hver gang den passerte, noen folk ombord. På land sto vi som fjetret og fulgte det storslagne skuespill. Kunne virkelig den lille skøyta greie det? Slik gjorde de mange baut, tok i alt 22 mennesker ombord og gikk til Vardø med dem. De kom vel frem, men noen lystur var det nok ikke,» bemerket fru Arntzen, «men enda var det flere igjen».

«Redd gutten min!»

Fra Nellie Anthonisen, datteren av Rednings-selskapets første helt — hun var forresten på besøk ombord i «Colin Archer» i Nevlunghavn sommeren 1976, 84 år gammel — har vi en liten historie fra kaia i Vardø, akkurat den dagen det stormet som verst borti Havningberg:

Da redningsskøyta kom tilbake første gang, sto en mor og ventet forgjeves på sin gutt, og hun bønnfalt Anthonisen om å dra tilbake og redde også hennes 19 år gamle sønn.

— Redder du gutten min, skal du få gullarmbåndet mitt! lovte hun. Folkene på «Colin Archer» reddet sønnen og enda flere, og brakte dem til Vardø. Men noe gullarmbånd ville Anthonisen aldeles ikke høre snakk om. Guttane gjorde jo bare jobben sin!

Vendereis

Flere igjen? Det visste knapt kaptein Anthonisen. Han la merke til at det fremdeles lå sju fartøyer på havnen, men så ingen som signalerte. Det viste seg siden at flere hadde heist nødflagg, men at de var umulig å se i det tette snødrevet. Dessuten — med over 20 nødreddede under dekk følte skipperen ansvaret stort nok for tilbaketuren, som slett ikke var uten risiko. Det holdt da også på å gå dem ille.

I loggboka leser vi videre:

«I brystet av Persfjord fikk vi en brottsjø som antagelig hadde begravet oss alle, hvis ikke skøyta hadde vært så solid og sjødyktig som den er. Vi var fullstendig under vann med hele akterskipet, og prammen ble knust, men forresten var alt i orden. Herved bemerkes at vi hadde ordentlig revede, stødige seil. Kl. 12 midnatt ankom vi til Vardø og fikk alle i land i god behold.

Ved vår ankomst var det telegrafisk ordre fra ulykkesstedet om å vende tilbake så hurtig som mulig. Vi gikk straks ut på nytt Været var da avtagende, men sjøen var meget svær. Kl. 3.20 var vi atter ved HAVINGBERG og tok opp, under samme manøvrering som forrige gang, 14 mennesker. Derpå sattes kursen for Vardø. Vinden løyet og gikk vestlig. Omtrent kl. 10 ankom vi Vardø og fikk mannskapene på land. Derpå ble skøyta fortøyd, og vi gikk alle tilkøys, da ingen båter var på sjøen.»

Så nøkternt avslutter redningsmannen sin skildring. Han har gjort sin jobb, ingen er i fare, endelig kan

han og mannskapet sove. Men dagen etter fører han i loggboka: «Her er stor begeistring over vårt arbeid. Skøyten besiktiges av en masse mennesker. Det bemerkes at dampskipet «Heimdal» gjorde forsøk på å komme til Havningberg for å hjelpe, men måtte vende tilbake på grunn av uværet. Den kunne ikke klare seg.»

Vi slipper til Hanna Arntzen igjen:

«I to døgn raste stormen, og merkelig nok lå skutene der fremdeles. Men det var et sørgelig syn som møtte en da uværet bedaget seg. Fartøyene så ut som vrak. Alt ombord av rigg og det som var løst, var slitt bort, det var bare skrogene igjen. Ikke en eneste småbåt var igjen, de var forlist alle 85. Rundt hele stranden lå det strødd med vrakrester og sammenfiltrede rester av liner og redskap. Men telegrafene tikkete og brakte bud rundt Norges kyst om den stordåd som rednings-skøyta «Colin Archer» hadde utført og rednings-saken fikk et veldig framstøt.»

Havningberg-affæren, som redningsdåden ble kalt, fikk stor betydning for det nystartede Norsk Selskab til Skibbrudnes Redning. Hele folket hadde her fått en overbevisende demonstrasjon på hva en seilende redningsskøyte kunne utrette. Bedre reklame for Saken med stor S kunne ingen ønske seg. Den forutgående diskusjonen i selskapet om det var riktig å satse på maskin eller seil, var «lagt død» for lange tider.

Anthonisen sa etterpå at han var «hjerterglad» for at skjebnen hadde laget det slik at skøyta alt første døgnet fikk vise hva hun dugde til.

Medaljer for dåd

For redningsdåden i Havningberg ble Nicolai M. Anthonisen tildelt Kongens fortjenstmedalje i sølv av 1. grad. Han mottok den personlig fra kong Oscar II's egen hånd, under en audiens på Slottet i Oslo sommeren 1894.

– Det var det lykkeligste øyeblikk i mitt liv da Kongen la hånden på min skulder, festet medaljen på mitt bryst, og sa: «Det var bra gjort, fortsett som du har begynt, og du vil komme til å redde mange liv med din redningsskøyte», fortalte Anthonisen etter møtet med Kongen.

Bestmannen Nils Olsen og matros Hartvig Pedersen fikk Kongens medalje i sølv av 2. grad.

Slik dokumenteres redningsdåden i Havningberg ved Redningsselskapets museum i Horten.

— Dette kommer Selskabet til å like, fortalte han tre dager etter dåden til Bertheus Eiliwsen fra Årstein. Han var kommet ombord for å gratulere, og fikk da høre at føreren særlig berømmet bestmannen, Nils Olsen, for snarrådighet da skøyta holdt på å bli slått over ende ved krysningen av Persfjorden. Det var han som sto til rors da en brottsjø slo skøyta over ende slik at sjøen fylte både fokk og storseil — men i det avgjørende øyeblikk fikk han kastet løs begge skjøtene og gitt ut seilene. Sakte og pent kom skøyta opp igjen, med seil og rigg i orden.

— Selv var jeg under dekk for å se til folkene da skøyta plutselig la seg kraftig over. Alt ble aldeles mørkt nede, og vannet fosset gjennom nedgangene, fortalte Anthonisen, som hadde hatt sin fulle hyre med å stagge de 22 redselslagne skipbrudne neneder.

Hvem vet om ikke redningssaken hadde tatt en annen vending dersom «Colin Archer» hadde forlist på vei til Vardø fra Havningberg?

Intervju med en helt

To år etter stordåden ble kaptein Anthonisen intervjuet av Verdens Gang av selveste Christian Krohg. Kapteinen var da kommet til hovedstaden for å motta Kongens fortjenstemedalje. Samtidig inspiserte han byggingen av en ny skøyte, RS 10 «Christiania».

Krohg spurte da:

— Skal den nye redningsskøyta være større, eller hvordan skal den atskille seg fra «Colin Archer»?

— Den skal være aldeles nøyaktig den samme i alle måter. — Har De da ikke fått noen nye erfaringer?

— Vi har fått den erfaring at det ikke på noen

Nicolai M. Anthonisen — en ekte sjøhelt

Helten fra Havningberg var 37 år gammel da han utførte sin berømte redningsdåd den forrykende mai-søndagen i 1894, som den første fører på Redningsselskapets aller første skøyte, RS 1 «Colin Archer». Han var en meget erfaren sjømann og hadde overlevd ikke mindre enn fem forlis før han først gikk over i losyrket og deretter søkte seg over i det nystiftede Norsk Selskap for Skipbrudnes Redning.

Han ble en ekte redningshelt, likevel ville skjebnen at nettopp han skulle finne sin grav i det kalde, opprørte Vardøhavet en januardag i 1907, på vei fra Vardø til Hornøy fyr, hvor han bodde sammen med sin familie.

Anthonisen hadde vært hos lege i Vardø den dagen da han dro ut til fyrøya ifølge med to gutter. I Renøysund reiste det seg et stort brått som kastet båten rundt. Alle tre kjempet i vannet for å få rettet opp båten, og det lyktes dem nesten. Men mens den ene gutten fikk dratt seg i land etter tangen, sank fyrvokteren og den andre gutten til bunns. Fyrvokterens kone fikk signalisert til land etter hjelp, og hans gamle skøyte RS «Christiania» kom straks til assistanse. Begge de forulykkede ble funnet, uten at livet kunne berges.

I nekrologen over den store livredderen, sto det i bladet «Signal»: «Nicolai M. Anthonisen var en typisk kjekk, norsk sjømann, rask og uforferdet, og en sjeldent avholdt og populær mann. Han etterlater seg en hustru, som tross sin mindre gode helbred har vært ham en tro medhjelper på Hornøens utsatte fyrstasjon, samt tre ukonfirmerte barn. For noen år siden mistet de en liten, kjær datter ved en ulykke idet hun i vinternattens mørke falt ned i fyrets brønn.»

måte kan tenkes noe som er bedre. Den kan ikke forbedres.

Etter lang betenkning, legger han til: — Nei, det kan den ikke!

I intervjuet kommer selvsagt Krohg inn på stor-dåden som gjorde Anthonisen og rednings-skøyta landskjent. Og han spør:

— Det må være en lykkelig følelse for Dem når De har reddet noen?

— Ja, det er morsomt. Og det er en episode som jeg alltid vil huske. Det var da vi hadde reddet en del folk under meget farefulle omstendigheter, og kom inn til Vardø. Da sto moloen full av folk som ropte hurra. Klokka var 1/2 12 om natta. Det går jo inn på folk den slags.

Jeg husker også da vi fikk den dama, som ble reddet sammen med 20 andre, over relingen i Havningberg, og hun hang der, da var det et nokså rart øyeblikk. Jeg tror jeg før selv hadde gått over bord, før jeg hadde sluppet henne igjen!

— Hva sier disse folk så med det samme de er reddet?

— Å, det blir ikke sagt stort. I alminnelighet jager vi dem nedenunder straks, for det pleier jo å være slikt vær så vi ofte kan ha vondt for å greie oss og dem til lands igjen.

— Hvordan kan De få dem ombord i rednings-skøyta når det er slikt forferdelig vær?

— Ja, da er det at denne skøyta viser hva hun duger til. Vi slår av på farten og går rundt og rundt til det blir sånn passelig. Så praier vi og forteller hvordan de skal bære seg ad. Og så bruker vi stormolje til å dempe sjøen med hele tiden.

– Det er underlig at folk ikke har kjent til dette før, å bruke olje på den måten?

– Fiskerne i Nordland har nok kjent det. De brukte lever. Men sånne ordentlige bølgedempere, det er nytt. Der på skøyta har vi en beholder med kran. Det er solide saker!

– Men fører ikke vinden og strømmen skøyta langt bort fra oljen?

– En må ha beregning på å seile til lovart av det stedet hvor en skal bruke oljen. Den er også god å ha når vi sleper båter til lands. For det går som en føyk, selv om vi har fembøringer på slep, og da kan de brekkes ned av farten.

– Hvor har De lært å håndtere disse båtene? Dette er jo ikke vanlig seilas for sjømenn som farer med store skuter. Og det har vel De gjort?

– Ja, men senere kom jeg inn i losyrket, og holdt på med det i flere år. Og da blir en jo nokså voksen i det til sist.

– Søkte De selv posten som fører?

– Ja.

– Det var vel mange konkurrenter?

– Nei, ikke den gang. Det var liksom en viss frykt for Nordland.

– Kanskje de fleste heller ikke hadde slik tillit til Selskapet som de senere fikk?

– Det er ikke fritt for at det var noe av det også som lå under. Men nå er det hundrer av ansøkere.

– Hvordan atskiller nå Archers båttype seg fra den gamle Hvaler-fasong?

– Den er mye dypere. Og det er hovedsaken. De flatbunnede kan så lett gå rundt. Men hun har flak å flyte på samtidig, hun er heller ikke skarp som lyst-

Under en bidevindsseilas med opptil kuling i styrke,
ligger skøyta støtt og gjør god fart.

båtene. Hun har en fyldig akterende. Og en jernkjøl er jo en god forsikring.

— De er altså nesten alltid ute på sjøen?

— Nei, ikke når det er orkanaktig storm. Da holder vi oss helst ved land, da er i alminnelighet ingen fiskere ute. Vi holder oss nær ved telegrafene om det skulle komme underretning om forlis.

Og likedan når det er blikkstilte. Det er det jo sjelden, men da går vi heller ikke ut.

*

Det er sommer og juli når «Colin Archer» vender tilbake i Havningberg i 1979, som et stykke flytende kysthistorie og vekker minner om fordums bragd.

Ensom og stolt ligger skøyta ute på vågen, og mens Ma Petersen lar gjestene bla i album og snakke om storm og uvær, har vinden frisknet nesten umerkelig fra nordøst. Med ett kan vi konstatere at «Colin» er utenfor peilemerket. Skøyta er i drift! Jeg takker hurtig for kaffen, haster av sted til fjæra hvor lettbåten er dratt på land, og ror den gamle redningsskøyta til unnsetning med én tanke i hodet:

— Havningberg er det siste sted i verden hvor RS «Colin Archer» skal drive på land!